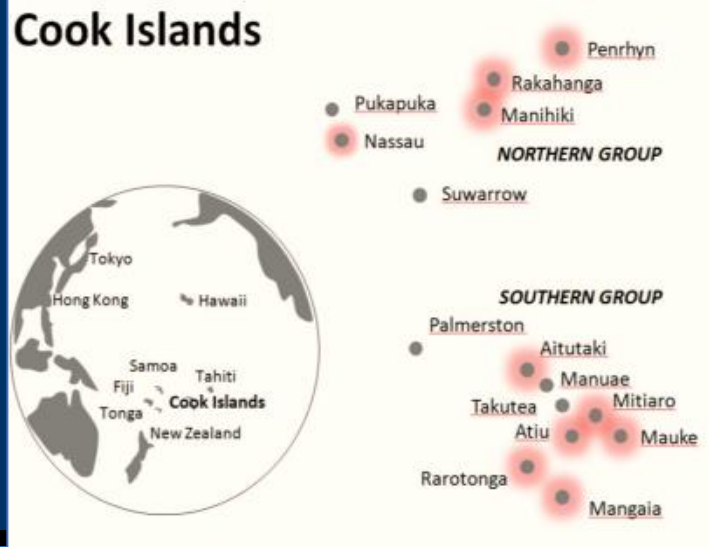

Η Βάση Δεδομένων Βιοποικιλότητας και Εθνοβιολογίας των Νήσων Κουκ: δια βίου μάθηση και εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα

The Cook Islands Biodiversity and Ethnobiology database: lifelong learning about climate change and biodiversity in the Cook Islands

Μαρία Κοκολάκη 1 & Michael Fischer 2
1 ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ - 2 University of Kent & HRAF Yale University

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Βάση Δεδομένων Βιοποικιλότητας και Εθνοβιολογίας των Νήσων Κουκ (CIBED) χρησιμοποιείται για την υποστήριξη της ανάπτυξης και παρακολούθησης της κυβερνητικής πολιτικής, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και, ειδικότερα, για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στο στενό περιβάλλον των κατοίκων. Οι Νήσοι Κουκ είναι μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα περίπτωση για διάφορους λόγους.

Λόγω της γεωμορφολογίας τους, από τις ατόλες έως τα υπερυψωμένα ηφαιστειακά νησιά, και της ευρείας γεωγραφικής κατανομής σε ένα αρχιπέλαγος 2.200.000 τ.χλμ., μεταξύ τροπικών και υποτροπικών, τα 15 νησιά της χώρας είναι ποικιλοτρόπως ευάλωτα σε φαινόμενα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, οι αλλαγές στις βροχοπτώσεις και τη μέση θερμοκρασία της ξηράς και της θάλασσας.

Αυτά επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο, καθώς η οικονομία (εισόδημα και παραγωγικότητα) εξαρτάται από τους φυσικούς πόρους (γεωργία, αλιεία και καλλιέργεια μαργαριταριών) και τη διατήρηση τοπικά παραγόμενων ποικιλιών και φαρμακευτικών φυτών που σχετίζονται με την τοπική κληρονομιά. Επηρεάζει επίσης τη δημογραφική δομή, ιδίως τη μετακίνηση πληθυσμών, εσωτερική ή διεθνή. Επιπλέον, η παραδοσιακή μετάδοση γνώσεων απειλείται λόγω των αλλαγών, δημογραφικών και στα εταγγέλματα.

Το θεσμικό πλαίσιο και το εκπαιδευτικό συνεχές της δια βίου μάθησης είναι επίσης ενδιαφέρον, λόγω της έμφασης στην πολιτισμική και τη γλωσσική ταυτότητα (σε ένα δίγλωσσο περιβάλλον), στις άτυπες μορφές μετάδοσης της παραδοσιακής γνώσης και στους στόχους της αειφορίας.

Τέλος, παρουσιάζει ενδιαφέρον, λόγω της δέσμευσης της κυβέρνησης και των τοπικών κοινοτήτων για ανθεκτικότητα και βιωσιμότητα, σύμφωνα με τις διεθνείς συστάσεις και συμφωνίες για την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος.

Website: <http://cookislands.pacificbiodiversity.com>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εστιάζουμε στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και χρήση της Βάσης Δεδομένων Βιοποικιλότητας και Εθνοβιολογίας των Νήσων Κουκ (CIBED). Σε αυτό το έργο συνεργάζονται από το 2000 το Ίδρυμα Φυσικής Κληρονομιάς της Κυβέρνησης των Νήσων Κουκ, το Κέντρο Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Πληροφορικής (CSAC, U. Kent; HRAF, Yale U.) με τις τοπικές κοινότητες σε κάθε νησί για τη διασύνδεση της επιστημονικής γνώσης για τη βιοποικιλότητα και της παραδοσιακής οικολογικής γνώσης με στόχο τη βέλπστη ανταπόκριση στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, της δημογραφικής και οικοσυστημικής αλλαγής.

Το έργο αυτό υποστηρίζει την κυβέρνηση των Νήσων Κουκ για την επίτευξη των στόχων των Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD), το Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών (CITES) και τη Διατήρηση των Αποδημητικών Ειδών (CMS).

Σε συνέχεια των παραπάνω, συσχετίζουμε το πλαίσιο τυπικής εκπαίδευσης, δια βίου μάθησης και παραδοσιακής μετάδοσης οικολογικής γνώσης στα νησιά και τον αντίκτυπο αυτού του πλαισίου στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της βάσης δεδομένων και τη χρήση του σε προγράμματα των τοπικών κοινοτήτων.

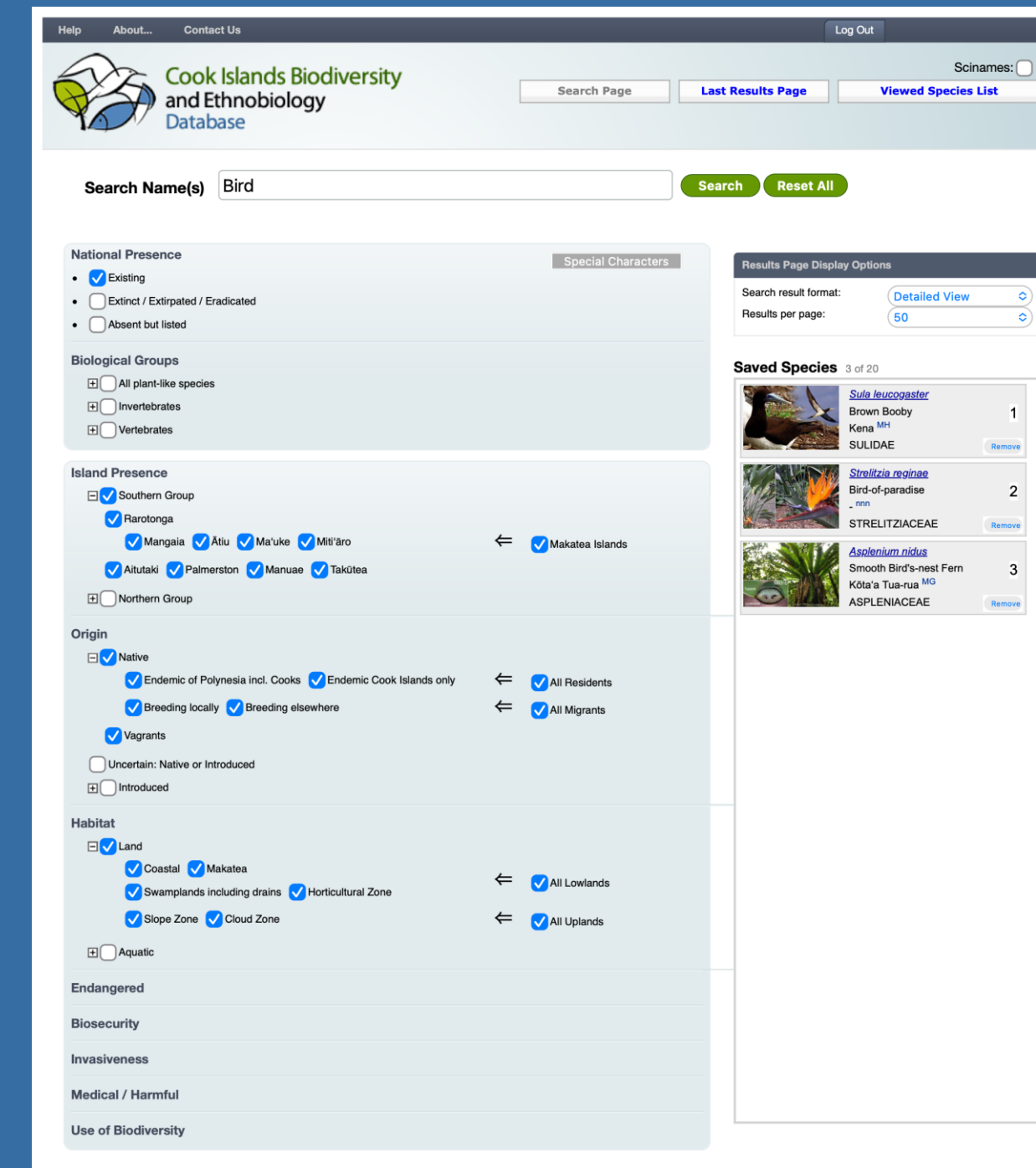
Στα νησιά Κουκ η παραδοσιακή γνώση διαμορφώνεται, διατηρείται, αναπαράγεται ή μετασχηματίζεται και μεταδίδεται δια- ή ενδο-γενεακά, βασίζεται στην παρατήρηση, την εμπειρία, την πρακτική, τη συμμετοχή και την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, φυσικό και πολιτισμικό, έχοντας άτυπο χαρακτήρα. Στα νησιά ήταν επίσης πολύ διαδεδομένο κατά το παρελθόν ένα είδος μη τυπικής μεταφοράς γνώσεων/κατάρτισης που πραγματοποιούνταν στους λεγόμενους «τόπους κατάρτισης» (houses of training).

CIBED: μέθοδοι & υλικά

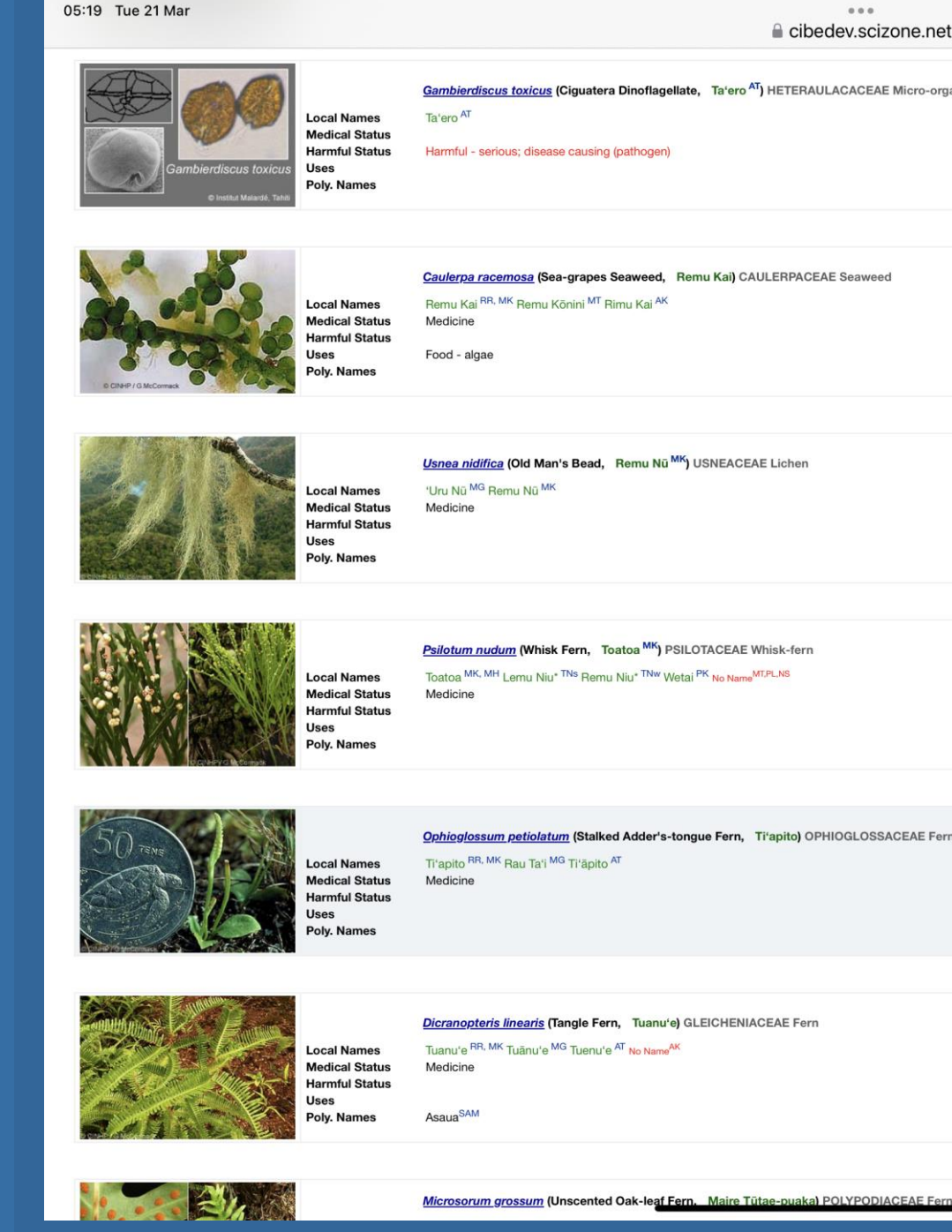
Η βάση CIBED είναι ένας διαδικτυακός πόρος που αποθηκεύει βιολογικές γνώσεις για τοπικά είδη και ποικιλίες μαζί με πολυμεσικές πηγές, εθνοβιολογικές και εθνοοικολογικές γνώσεις από κάθε ένα από τα 13 κατοικημένα νησιά των Νήσων Κουκ.

Η συχώνευση της επιστημονικής με την παραδοσιακή γνώση και η χρήση Μαορί/τοπικών διαλέκτων παράλληλα με ξένες γλώσσες και επιστημονικούς όρους για αναφορές αναζήτησης αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα. Χρησιμοποιείται σε κοιντικά και σχολικά προγράμματα που εφαρμόζουν μια πολιτισμικά ευαίσθητη παιδαγωγική, συσχετίζοντας την εμπειρία των μαθητών/εκπαιδευόμενων με την ακαδημαϊκή γνώση, μεταφέροντας την τοπική παραδοσιακή γνώση και αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση για τη σημασία της, για την καταγραφή και διαφύλαξή της. Με βάση την εξοικείωση ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία με τις νέες τεχνολογίες και τις επακόλουθες υποδομές επικοινωνιών, είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους. Επιπλέον, από το 2018 η βάση δεδομένων έχει τη δυνατότητα εισαγωγής και επεξεργασίας δεδομένων, η οποία μπορεί να γίνει από δημόσιους συντάκτες, σε ταξινομική ή νησιωτική βάση. Η συμβολή της κοινότητας προωθείται με τη συμπεριληψη μιας συντακτικής διεπαφής-interface (Εικ. 5), η οποία μπορεί να ανατεθεί σε μεμονωμένους συντάκτες που περιορίζονται σε τμήματα της ταξινόμησης ή σε συγκεκριμένους τομείς.

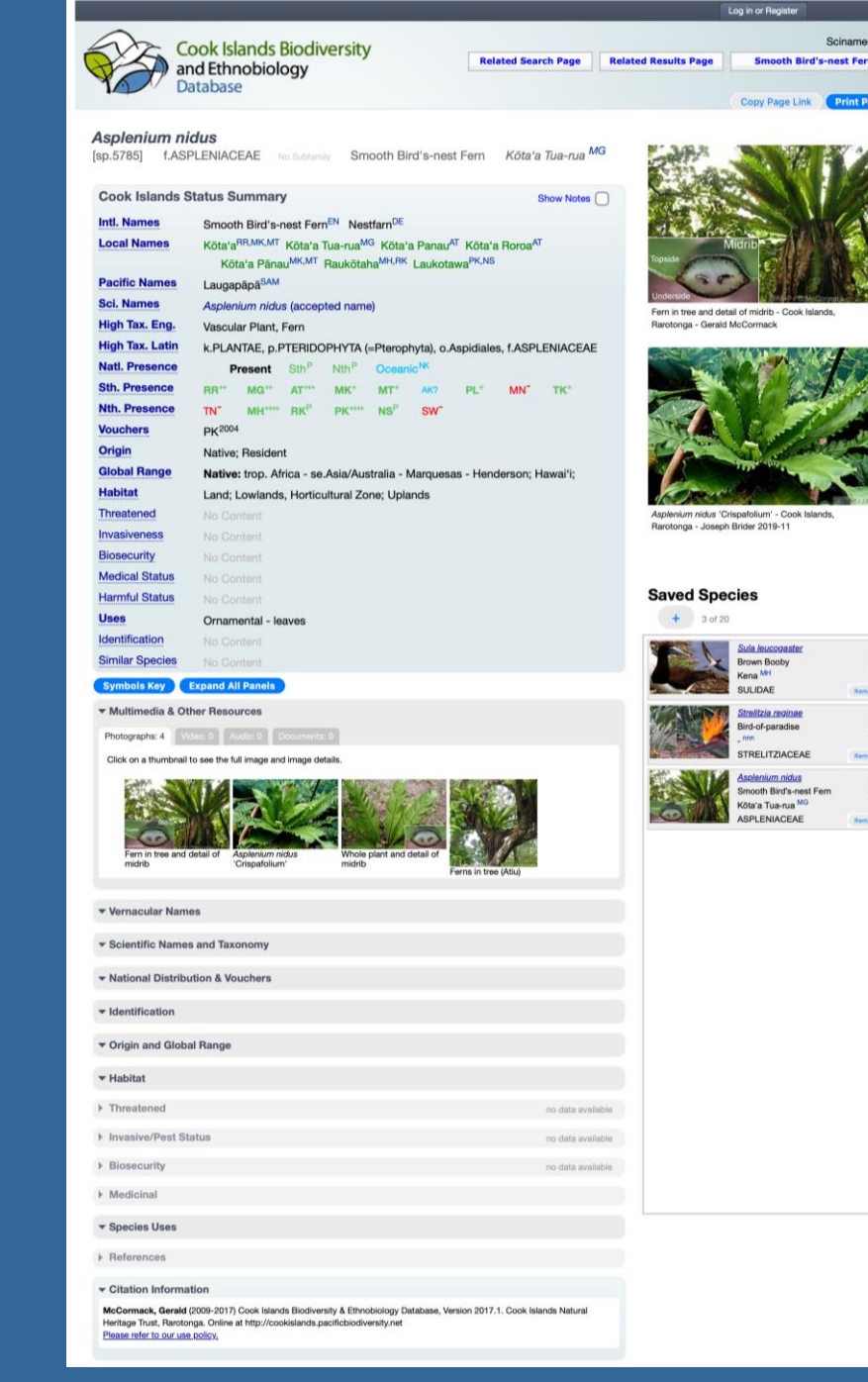
Η αρχική μορφή της βάσης δεδομένων ήταν συμβατικής μορφής, όχι πολύ δύσκολη στη χρήση αλλά όχι εύκολη στην αναζήτηση, και περιείχε κυρίως βιολογικές πληροφορίες. Από το 2006, η επανασχεδιασμένη βάση δεδομένων εισήγαγε μεγαλύτερη ευκολία αναζήτησης (Εικ 1), μεγαλύτερη ευελιξία στις πληροφορίες που σχετίζονται με την αναζήτηση (Εικ. 2), ευκολότερη πρόσβαση σε πληροφορίες πολυμέσων και άλλων ειδών (Εικ. 3) και περισσότερο εθνοβιολογικό περιεχόμενο (Εικ. 4).

Εικ. 1. Σελίδα αναζήτησης

Εικ. 2. Αποτελέσματα αναζήτησης-τοπικές πληροφορίες

Εικ. 3. Σελίδα των Ειδών

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

✓Το «Στρατηγικό σχέδιο εκπαίδευσης για τη μάθηση δια βίου 2008-2023)» σύμφωνα και με την Εθνική Ατζέντα Βιώσιμης Ανάπτυξης, προωθεί τη διά βίου μάθηση και την εκπαίδευση για όλους, ενισχύει την τοπική ταυτότητα, προωθεί την αειφορία και ενθαρρύνει την ενεργό εκπαίδευση καθ'όλη τη διάρκεια της ζωής σε τυπικά, άτυπα και μη τυπικά πλαίσια. Η διά βίου μάθηση (βλ. κείμενα UNESCO) γίνεται αντιληπτή ως ένα εκπαιδευτικό συνεχές, εκτεινόμενο σε όλες τις ηλικίες, τις κοινωνικές ομάδες, τα πλαίσια κοινωνικής ζωής και δραστηριότητας (οικογένεια, σχολείο, κοινότητα, χώρος εργασίας) και τα πλαίσια μάθησης (τυπική, μη τυπική και άτυπη), καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αναγκών.

✓Στην Επικοινωνιακή Στρατηγική 2021-2023 του Υπ. Παιδείας οι στόχοι δια βίου μάθησης και ευαισθητοποίησης για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα επαναδιατυπώνονται σύμφωνα και με τη Διακήρυξη Incheon «Εκπαίδευση 2030» της UNESCO.

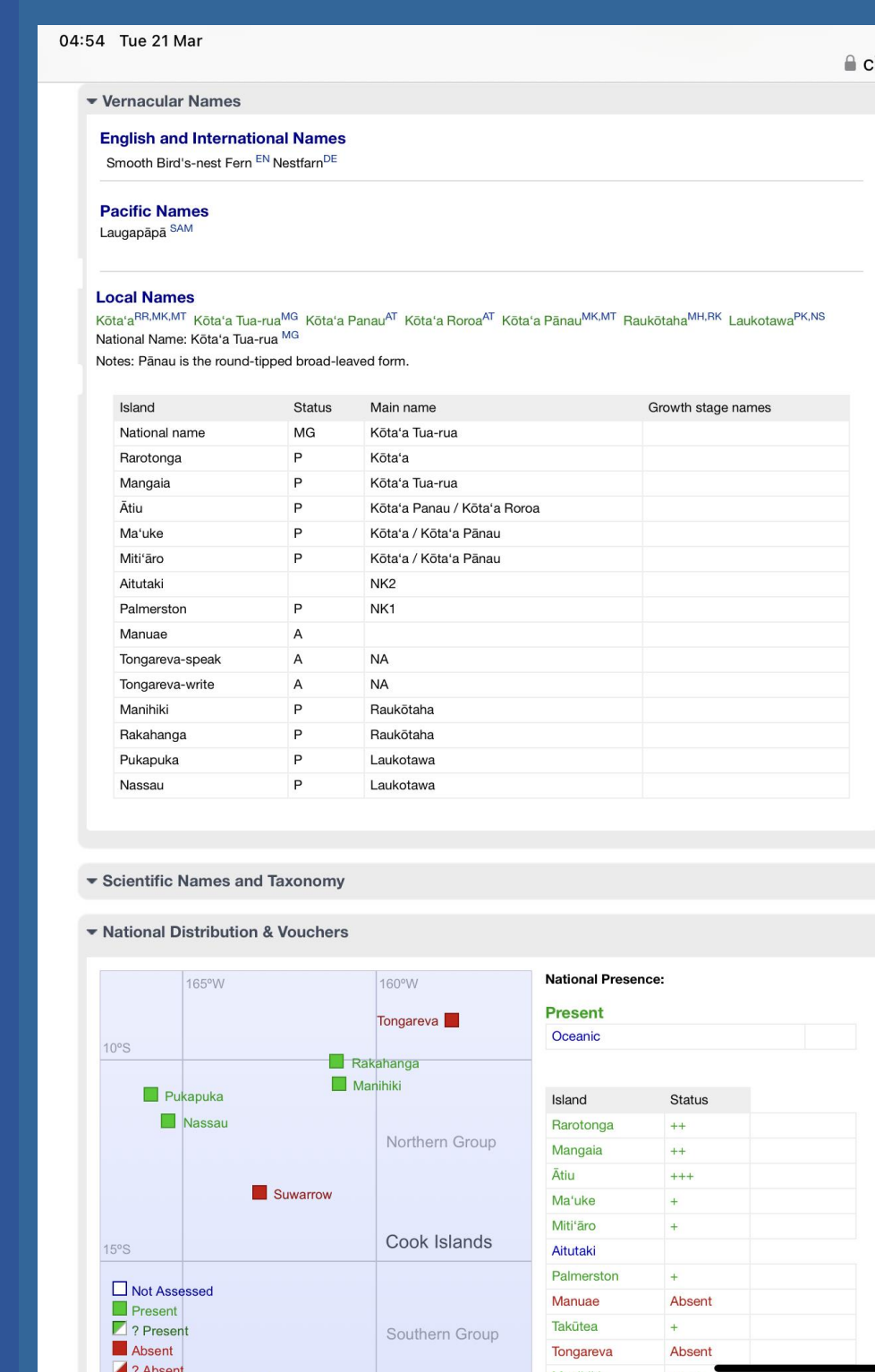
✓Η CIBED ήταν διαθέσιμη σε σχολεία και κοινοτικά προγράμματα από το 2000, αρχικά σε cd-rom & διαδικτυο, για να διευκολύνει την τοπική χρήση καθώς το Διαδίκτυο ήταν ακριβό, αργό και σχετικά σπάνιο.

✓Τα εθνοβιολογικά και εθνοοικολογικά στοιχεία προστέθηκαν από το 2006. Αυτό αύξησε τις δυνατότητες για σχολικά προγράμματα και τοπική περιβαλλοντική εκπαίδευση από την Υπηρεσία Περιβάλλοντος

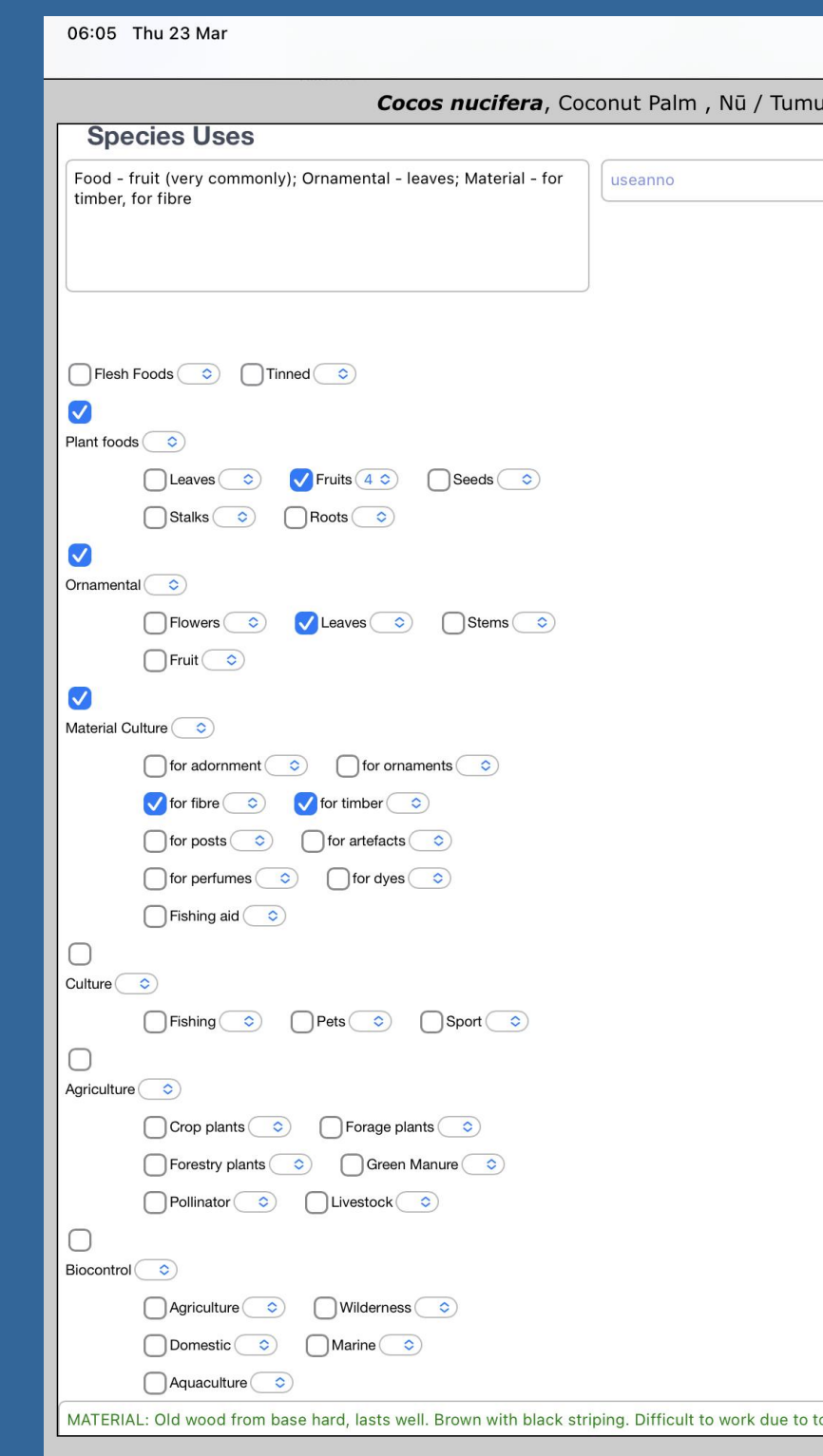
✓Ωστόσο, τα δεδομένα τοπικής γνώσης εξακολουθούν να είναι σχετικά λίγα στη CIBED, με καλύτερη κάλυψη ως προς τις τοπικές ονομασίες. Η πρόσφατη συμπεριληψη νέας δυνατότητας interface οδηγεί σε βελτίωση του περιεχομένου (ως προς την τοπική γνώση).

✓Τα σχολεία έχουν δραστηριοποιηθεί για την προώθηση της μετάδοσης της τοπικής γνώσης μέσω σχολικών έργων και δραστηριοτήτων.

✓Τα προγράμματα της Υπηρεσίας Περιβάλλοντος κάνουν τοπική χρήση της βάσης δεδομένων. Ενθαρρύνεται η χρήση σε λιγότερο τυπικές ομάδες, όπως οι tupunu (κοινωνικοί κύκλοι κατανάλωσης αλκοόλ όπου ανταλλάσσουν και ενισχύονται οι παραδοσιακές γνώσεις).

Εικ. 4. Τοπικές ονομασίες και κατανομή

Εικ. 5. Φόρμα συντάκτη για τη χρήση των ειδών

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

✓Οι στόχοι της Εθνικής Ατζέντας Βιώσιμης Ανάπτυξης από το 1999 ενισχύθηκαν στην αντίστοιχη Ατζέντα NSDA 2020+ & έθεσαν ως προτεραιότητες την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, την ανθεκτικότητα και τη βιωσιμότητα, με προγράμματα ευαισθητοποίησης για την κλιματική αλλαγή, τη βιώσιμη χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων. Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή, η εκπαίδευση αποτελεί πυλώνα για την επίτευξη των εθνικών στόχων της ανθεκτικότητας (έναντι φυσικών καταστροφών, κλιματικής αλλαγής, απειλής απώλειας βιοποικιλότητας) και αειφορίας.

✓Στην τυπική εκπαίδευση, τα περιβαλλοντικά ζητήματα (π.χ. η κλιματική αλλαγή και η βιοποικιλότητα) ενσωματώνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών των Φυσικών Επιστημών και εν μέρει στα προγράμματα σπουδών των Κοινωνικών Σπουδών και της Μαορί, ως ανεξάρτητες ή οριζόντιες θεματικές, ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν ενημερωμένες απόψεις σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

✓Οι δραστηριότητες άτυπης μάθησης είναι σημαντικές για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και του ενδιαφέροντος για θέματα κλιματικής αλλαγής, ιδίως με τη χρήση νέων μέσων/ΤΠΕ.

✓Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης της CIBED, η ιδέα ήταν ελκυστική για τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε κάποιο βαθμό για τα παραρτήματα των υπηρεσιών περιβάλλοντος στα πιο απομακρυσμένα νησιά. Ωστόσο, μέχρι το 2015 η πρόσβαση στην υπηρεσία διαδικτύου ήταν πολύ περιορισμένη και ακριβή.

✓Η βελτιωμένη πρόσβαση στο Διαδίκτυο έφερε αυξημένη χρήση και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την προοπτική άμεσης συμβολής της κοινότητας στη βάση δεδομένων, λ.χ., με πολυμεσικές αφηγήσεις, τοπικά ονόματα και τεκμηρίωση τοπικών χρήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η βάση CIBED αντιπροσωπεύει τη σχετιζόμενη με το περιβάλλον τοπική γνώση και πρακτικές, με αναφορά στις αυτόχθονες γλώσσες, μια συνεργεία μεταξύ των αυτόχθονων συστημάτων γνώσης όπως ορίζεται στη Διακήρυξη της UNESCO του 1999 για την Επιστήμη και την Επιστημονική Γνώση και βροθιά στη διαμόρφωση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και της κουλτούρας διατήρησης και της διάχυσης της γνώσης.
- Οι τοπικοί φορείς αλλά και οι κάτοικοι των νησιών αναγνωρίζουν την αξία των βιολογικών/εθνο-βιολογικών πληροφοριών για την εκπλήρωση των στόχων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- Ωστόσο, επειδή τα βιολογικά δεδομένα αντιπροσωπεύουν ελάχιστα την εμπειρία, ο εμπλουτισμός μέσω τοπικών ονομάτων, εικόνων, χρήσης, ωφελειών για άλλα είδη και προετοιμοποίηση για επιπτώσεις στην υγεία αποδεικνύεται περισσότερο ελκυστικός και αποτελεσματικός.
- Η εισαγωγή τοπικών πληροφοριών μπορεί να βελτιώσει την καθαρή ποιότητα ή/και την ποσότητα των επιστημονικών πληροφοριών.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Glasgow, A. (2010). Measures to Preserve Indigenous Language and Culture in te Reo Kuki Airani (Cook Islands Māori Language). *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 6(2), 122–133
- Herrman, I. (2005) The Current Situation: The Case of the Cook Islands. *Directions: Journal of Educational Studies* 27(1), 123-133
- Te Ava, A., Airini, & Rubie-Davies, C. (2011). Akarakara akaouanga i te kite pakari o te kuki airani: Culturally responsive pedagogy. *Pacific-Asian Education*, 23(2), 117-128.
- Thomas, R. M. (1993) Education in the South Pacific. *Comparative Education* 29(3), 233-248